

* NOG OVER LAPSCHEURE

6997

In Biekorf 1953, blz. 276-277, lazen we enkele interessante opmerkingen van Ir J. De Langhe, betreffende ons artikel « Nieuwe aspecten en problemen over de Geschiedenis van Lapscheure » verschenen in Biekorf 1953, blz. 248-254. We zijn nochtans niet gans akkoord met hem, alhoewel we heel goed sommige van zijn bezwaren kunnen begrijpen. Daarom achten we het nuttig hier nogmaals enkele zaken op punt te stellen of te herhalen. Ten einde alle misverstand te vermijden leggen we er de nadruk op, dat alles, wat we geschreven hebben en hier zullen schrijven over het oude Lapscheure, steunt op de veronderstelling dat dit in de omgeving lag van het huidige Lapscheure.

1. Het bodemonderzoek heeft uitgewezen dat de streek van Lapscheure droog lag tussen de 8^e en de 11^e eeuw (periode tussen de Duinkerke II- en de Duinkerke III B-transgressie) en dat ze dus bewoonbaar was ; het bestaan van een Lapscheure in die tijd (dus vóór de 11^e eeuw) behoort tot de mogelijkheden, wat nochtans niet wil zeggen dat Lapscheure toen *moet* bestaan hebben.

2. Indien we aannemen dat Lapscheure toen wel bestond, dan brengt dit mede dat het in de 11^e eeuw (begin van de Duinkerke III B-transgressie) *moet verdwenen zijn*. Inderdaad werd het gebied van Lapscheure toen dagelijks overstroomd door een zee van 1, 2 of zelfs meer meter diepte, die een sliblaag van 1/2 tot 1 m dikte afzette. Het is duidelijk dat in dergelijk gebied bewoning onmogelijk is.

3. De tijdspanne nodig om daar een dergelijke kleilaag af te zetten is moeilijk juist te bepalen, maar schatten we in dat gebied op min. 50 jaar en een waarschijnlijk max. van 150 jaar. Opzoekingen in polders nabij Oostende, die als spoeldok voor de haven dienst deden in de 17^e en 18^e eeuw, leerden ons dat daar ongeveer 1 cm slib per jaar werd afgezet. Voor andere afzettingen, b. v. uit de Duinkerke II- en de Duinkerke III A-transgressie, is de sedimentatie-snelheid moeilijk te bepalen. We komen er tot cijfers die variëren tussen 0,1 en 1 cm slib per jaar.

Het gebied van Oostende is zeker niet zonder meer te vergelijken met dit van het Zwin, maar het laat ons toch toe een gedachte te hebben over de orde van grootheid van de dikte der afgezette kleilaag in een bepaalde tijdsruimte. Deze snelheid van afzetting (1 cm/jaar) is echter slechts

juist voor ongeveer de eerste eeuw van het overstromen en neemt, met het omhooggroeien van het schor, geleidelijk en waarschijnlijk snel af tijdens de daarop volgende jaren en eeuwen. Dit betekent dus dat in een bepaald gebied na een eeuw b. v. een kleilaag van ongeveer 1 m dikte kan zijn afgezet, doch dat na twee eeuwen de kleilaag in datzelfde gebied b. v. 1 1/2 m zal zijn en dat de 2 m slechts kunnen bereikt worden na talrijke eeuwen.

4. Het begin van de Duinkerke III B-transgressie plaatsen we in de 11^e eeuw. Dwars door het Zwin werd een dijk gelegd, op enkele kilometer van Brugge; hier ontstond Damme, dat in 1180 tot « vrije stad » verheven werd (1). We mogen veronderstellen dat deze belangrijke dijk werd aangelegd in het begin van de 12^e eeuw. Vervolgens werden nog eerst drie polders ingedijkt, aan de zeezijde van die dijk gelegen, vóór de St. Jobspolder werd gewonnen. Dit blijkt duidelijk uit de fig. 2 van ons artikel « Ontstaan en Evolutie van het Zwin in België » (2). Lapscheure kon slechts worden (her)opgebouwd nadat de St. Jobspolder werd ingedijkt, gezien het in deze polder ligt. De jaren 1107-1110 die door Ir J. De Langhe worden vooropgesteld, behoren tot de mogelijkheden, maar lijken ons persoonlijk wat te vroeg. Wel willen we er nog de nadruk op leggen dat de St. Jobspolder slechts een schakel is uit een ganse reeks systematisch opeenvolgend doorgevoerde inpolderingen in het zuidelijk overstromingsgebied van het Zwin; het ware zeker verkeerd de St. Jobspolder voor te stellen (zoals sommigen het doen) als een « eiland » dat heel vroeg werd ingedijkt.

5. Aan de tijdelijke verdwijning van het oude Lapscheure (indien het vóór of in de 11^e eeuw bestond) twijfelen we geen ogenblik. Blijft dan de herverschijsning, na een zekere tijd, onder dezelfde naam. De bezwaren hiertegen van Ir De Langhe, die ze ons vroeger trouwens reeds mondeling meedeelde, zijn zeker gegrond. Daarom gewaagden we in ons eerste artikel ook over « nieuwe problemen ».

Onze collega, Ir Dr F. Moormann, maakte ons nochtans attent op het geval van enkele gemeenten in Zeeuws-Vlaanderen, zoals b. v. Aardenburg, dat ook tijdens de

1) J. D. Chastelain. Vie et Mort du Pays du Zwin, p. 6, Bruxelles 1949.

2) Natuurwetenschappelijk Tijdschrift 34 (1952), pp. 99-100, 6 fig., Gent 1953.

Duinkerke III-transgressie moet geïnundeerd zijn, en daarna onder dezelfde naam weer bewoond is geworden.

Om deze korte nota te beëindigen willen we er nog eens op wijzen dat een studie over het ontstaan van de Polderstreek, hoofdzakelijk gebaseerd op gegevens van het bodemonderzoek (1), nieuwe en onverwachte gegevens zal brengen, die zelf als basis kunnen dienen voor meer uitgebreide historische opzoekingen (dit laatste is echter onze taak niet meer). Inderdaad kan van geen enkele streek met meer recht gezegd worden, dat haar ontstaansgeschiedenis in de bodem zelf te lezen is, dan van de Polderstreek.

Ing. J. AMERYCKX,

Centrum voor Bodemkartering, I. W. O. N. L.

BLIK IN HET VERLEDEN

Toen ik dit boek van 398 bladzijden, met rijke verluchting, voor het eerst ter hand nam, zegde ik tot mijzelf: « Hier is nog een van de vele boeken die een blik in het verleden werpen en wat algemene geschiedenis ten beste geven. »

Dit bleek echter een vergissing en de poets werd mij gebakken door de geestige en dubbelzinnige betekenis van het woordje *blik*.

Het boek « *Blik in het Verleden* » werd uitgegeven door de N. V. De Vereenigde Blikfabrieken te Amsterdam, en is een korte geschiedenis van de Nederlandse Blikindustrie geschreven door Dr. J. C. Westermann en opgemaakt in overleg met de oud-Directeur der maatschappij Ir. J. Van der Waerden. (2)

Het boek werd aan de dag gegeven ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan der Blikindustrie aan de Zaan, op de jubileumsdag der Vereenigde Blikfabrieken, en is bedoeld als gedenkboek van deze Firma.

Het behandelt de oorsprong van het blikslagersvak in de 17^e en 18^e eeuw, dat veelal samenviel met dat van de lantaarnmaker, van de koperslager en de ketelbuiser.

Een simpel rijmpje uit de 17^e eeuw geeft ons de beroepsbepaling van de blikslagersgast-lantaarnmaker:

1) Dergelijk werk, getiteld « *Ontstaan en Opbouw van de Zeepolders in België* », hebben we geschreven in samenwerking met onze collega Dr F. Moormann; het zal eertlang van de pers komen.

2) Amsterdam « *De Vereenigde Blikfabrieken* », N. V. 1939.

« Een lantaernmaecker die sal maecken
van blik, lantaernen, lampen, blaecken,
ende emmers, braedpan en lampet
met vele andere dingen net. »

Pas in de 19^e eeuw heeft het vertinde plaatijzer het onver-
tinde als grondstof van de blikslager verdrongen en daarmee
werd op het einde der vorige eeuw het woord blik soms nog
verduidelijkt als « wit ijzerblik ».

Het boek gewaagt verder van de opkomst der nieuwe on-
dernemingen van bliknijverheid die samenviel met de op-
komende conservenindustrie en deze van in het buitenland
beroemde Nederlandse poederchocolade.

Zo groeide het kleine blikslagerswerkhuis van Woud en
Schaap aan de Zaan tot een grootscheepse onderneming en
het wel en wee ervan wordt nagegaan tot in het jaar 1939.

Het boek « Blik in het Verleden » schildert terdege de Blik-
industrie en hare opkomst van Gildeambacht tot grootbedrijf,
en Dr. J. C. Westermann is uitmuntend in de volvoering van
zijn taak geslaagd.

Hier wordt bewezen hoe vruchtbaar de geschiedschrijving
in dienst van de nijverheid kan staan en hoe weinig degelijke
beschrijvingen van industrieën wij hier te lande tellen, in ver-
gelijking met wat in het Noorden geregeld van de pers komt.

Het archief van de grote ondernemingen is gewoonlijk zeer
waardevol voor de kennis van het achttiende en negentiende-
eeuwse « manufactuur »-stadium onzer industrieën ; het werd
tot nog toe al te schaars benuttigd als economisch-historisch
archief.

Al te weinig nijveraars beseften tot hertoe wat al nuttige
propaganda ook ten onzent kan opgedolven worden door
henzelf, in hun familiearchief, in samenwerking met leden
van hun leidend personeel, met de bestuursleden van oudheid-
kamers, musea en historische genootschappen, voor het ver-
strekken van inlichtingen en bijzonderheden over de geschie-
denis van het bedrijfsleven in ons gewest.

De kennis van het Vlaamse economische en sociale leven,
onder welk zoveel grootindustrieën, vooral in het Zuiden onzer
gouw, tot opbloei kwamen, zou door betere studie van het
bedrijfsarchief ongemeen beïnvloed, bevorderd en verrijkt
worden.

G. P. BAERT

TEGEN HEESHEID. — Een ré-snaar (kattedarm) rond den hals
dragen ; ook gedragen door predikanten. Kortrijk. M. V. R.

KATHARINAWIEL AFTEKENEN MET TROUWRING

Dat gebruik is in West-Vlaanderen tegenwoordig nog zeer verspreid, zoals blijkt uit rapporten van ziekenverpleegsters.

De behandeling van het beginnende Katharinawiel (ringworm, fr. herpès) wordt als volgt beschreven : « Men neemt de trouwring van moeder, maakt zijn kruis, drukt de trouwring sterk in de huid bij begin van de ontsteking : deze kan niet verder gaan dan de aangetekende plaats. » (Assebroek).

De meest voorkomende benaming is : aftekenen met een trouwring ; men zegt ook : afdraaien (Menen), afgrenzen (Loppem), afkransen (Stene), afranden (Izegem), afzetten (Woumen) met een trouwring.

De trouwring wordt soms uitdrukkelijk bepaald als gouden trouwring, gewijde trouwring.

Het gebruik van « aftekenen met een trouwring » zonder meer werd opgetekend heel West-Vlaanderen door, stad en platteland. Hier volgen alleen de nadere bepalingen van de trouwring. Deze zal zijn :

de trouwring van moeder (Assebroek) ; van een eerste huwelijk (Handzame) ; van pas gehuwden (Izegem) ; van een vreemd persoon (Kortrijk, Loppem).

Bij de behandeling zelf : men laat aftekenen door een oude vrouw (Klemskerke) ; de trouwring wordt in melk gedoopt (Brugge) ; men moet de trouwring rond de plek draaien negen dagen lang (Oostende).

Met het aftekenen wordt somtijds een gebedsoefening verbonden : gebed ter ere van Sint Job (Brugge) ; gebeden verscheidene dagen lang (Oostende) ; « aflezen » negen dagen, al verminderend (Lissewege, Zedelgem). In één enkel geval (Roeselare) wordt het aftekenen verbonden met een belofte van « diening » naar St. Katharina-Heule.

Een kleine minderheid spreekt van een « gouden ring » of een « gewijde (gouden) ring », niet van een trouwring (Loppem, Menen, Moere, Wingene). Eén opgave spreekt van aftekenen met een gouden ring en daarbij negen dagen bidden. Een persoon uit Ledegem verzekerde : « 't Mag ook de ring zijn van een kloosterzuster, maar 't moet een *gouden* ring zijn ! » Men gaat ook dienen zonder enige behandeling met een (trouw)ring ; bij deze ziektediening in de kerk te St. Katharina-Heule moet men zich dan op zeven verschillende stoelen plaatsen (Ledegem).

Buiten deze laatste bedevaartplaats worden alleen de O. L. Vrouwekerk te Kortrijk en de parochiekerk te Pervijze ge-

noemd, allebei ter ere van de H. Katharina. Alleen Brugge noemt Sint Job (in S. Salvators ?).

Het aftekenen met de trouwring tegen « katrienewielen » werd vroeger alhier (Biek. 1949, 85) ook vermeld voor St. Kruis door M. Cafmeyer « maar 't moet een vreemde trouwring zijn om goed te gelukken » zegt de traditie aldaar, en men moet er weesgegroetjes « aflezen » van 9 tot 1 ter ere van Sinte Katharina.

A. V.

MENGEHMAREN

VLAAMSE AMBACHTSLIEDEN IN ENGELAND.

Een pas verschenen studie van MR. THOMAS WYATT (Aliens in England before the Huguenots — in : Proceedings of the Huguenot Society of London. Vol. 19, 1954, No. 1) vestigt eens te meer de aandacht op de vroegere emigratie van Vlaamse ambachtslieden naar Engeland. Nog altijd missen we een overzichtelijke studie over dat onderwerp.

Het oproer van de Londense leergezellen op de Kwade Meidag (Evil May Day) 1517 was, volgens Wyatt, een demonstratie tegen de vreemdelingen. Uit twee van elkaar onafhankelijke schattingen blijkt dat er alsdan 15.000 Vlamingen in Engeland gevestigd waren. Een cijfer dat in de tegenwoordige demografische verhoudingen op ca. 70.000 zou komen te staan. Sommige ambachten, o. m. de mandenmakerij, waren geheel in de handen der Vlamingen. Hollanders waren in groten getale in de goudsmederij werkzaam.

De assimilatie van de ingewekenen is in Engeland zeer snel gebeurd daar een kind in Engeland uit vreemdelingen geboren de jure Engels was.

De opstand van 1517 was niet zo boos als de beruchte Vlamingen-moord van 1381, waarop Chaucer zinspeelt in zijn Canterbury Tales (Vertelling van de Nonnenpriester, 4583-86). De dichter noemt er « Jakke Straw » als aanvoerder van de overval in een passus die de herrie rond de vlucht van Reinaart met Kantekleer beschrijft (vert. A. J. Barnouw) :

Zo schriklijk was 't lawaai, ah parmafoy !

Ja, Jakke Straw en heel zijn gorlegooi

Die hebben nimmer half zo schril gegild

Wen de een of andre Vlaming moest gevild

Als op dien dag 't rumoer om dezen vos.

In die sombere dagen van de « Boerenopstand » 1381 verloren 150 à 160 Vlamingen het leven, meest ambachtslieden

en kooplieden die in de steden gevestigd waren. In Colchester en Holborn werden verscheidene Vlamingen gedood. Te Clerkenwell schuilden zeven opgejaagde Vlamingen bij het altaar in de kerk der Hospitaalridders (the Priory of St. John's); zij werden er uitgedreven en gedood. Ook uit de St. Maartenskerk in de Vintry werden 35 Vlamingen buitengesleurd en onthoofd. Te King's Lynn (Norfolk) en te Yarmouth werden er ook verscheidene om het leven gebracht. En ten slotte ook te Sandwich, de haven van Kent die in de jaren 1560 als het « Sandwijck » van de actieve Vlaamse Vluchtelingenkerk in onze geschiedenis berucht zou worden. De overlevering vertelt dat men elk man die verdacht werd Vlaming te zijn, deed nazeggen : « Bread and Cheese » — en als hij zegde : « Brod and Case » op zijn Vlaams, werd hij gedood. De Engelse oproerlingen gingen te werk met een testwoord zoals de Bruggelingen met « Schild en Vriend » tachtig jaar te voren, en zoals de Sicilianen een eeuw te voren op hun Vespers de Fransen op « ciciri » hadden getoetst. — Over de Vlamingen-moord van 1381, zie : Dr. F. W. N. Hugenholtz. Drie Boerenopstanden uit de 14^e eeuw, 117 (Haarlem 1949). Henry Bett. English Legends, 128 (Londen 1950). V.

LOKKETETTEKERMESSE TE VIJFWEG (OOSTCAPPEL).

Vroeger was de wijk Vijfweg te Oostcappel, Frans-Vlaanderen, (vernoemd boven blz. 7) van enig belang. Men had er een smidse-wagenmakerij, leerlooierij, beenhouwerij, bakkerij, timmerman, hoepelsnijder, twee schepwinkels, vier herbergen en enkele kortwoonsten. Bebouwd in een ster met vijf stralen van de wegen naar Rexpoede-Bergen, Hondshoote, Kapelhoek-Roesbrugge, Kruisstrate-Steenvoorde en Bambeke.

De Vijfwegenaars hadden hun eigen kermissen en feesten, genaamd « Lokkettetekermesse », wegens het groot aantal kinders die, naar Franse mode, met hun ouders meekwamen, de kleinste met de « fokke » in de mond. Die feesten eindigden meestal in de kleine uurtjes, en in alle hoeken en kanten van de herbergen zaten vrouwen met kinderen op de schoot of op den arm die aan de fokke zaten te trekken.

A. B. Stavele

Opstel en Beheer :

A. VIAENE, Annunciatenstraat, 76, Brugge.

Postrekening : 2335.37

Abonnementsprijs : 100 fr.

Druk. A. Van Poelvoorde, Beenhouwersstraat, 35, Brugge